

„Nekem a művészet nem más, mint a szabadság formája”

Beszélgetés Földi Péter Kossuth-díjas festőművésszel, az EKF Vizuális és Művészeti Tanszékének főiskolai tanárával

Nagy öröm és megtiszteltetés számunkra, hogy az AGRIA első számában egy olyan emberrel készíthetünk interjút, aki nemcsak a kortárs festészet kiemelkedő és sokak által megbecsült alakja, hanem az EKF-nek is kiváló, hallgatók és kollégák által is szeretett tanára.

– *Mit hozott otthonról? Mi az, ami életre szólóan elkíséri?*

– Az én gyermekkorom még köthető a faluhoz – és nem a mostani faluhoz – hanem a valamikori faluhoz, amikor volt a munkának becsülete, amikor a földet megművelték, amikor mindenki tudta, hogy melyik darab föld kié, minden borozda tiszta volt, mindenhol szorgoskodó embereket lehetett látni.

Az ott kialakult erkölcsiség, munkaszeretet, természetszeretet, földszeretet, növénytisztaság valószínűleg átszivárgott valahol a gondolkodásmódomba. Ebben semmi tudatos nem volt, csak nagyanyámra voltam bízva, mert anyám meg apám dolgozott, óvoda nem nagyon volt, úgyhogy mi jártuk a mezőt, egyik darab földtől mentünk a másikhoz. Nem nagy darab földekre kell gondolni, hanem nadrágszíjparcellákra, de megmunkálva, kigereblyézve, megkapálva. Megszólta a falu, aki nem művelte meg a földet. Szóval az a falu valahol a munka becsületével, az emberi tisztességgel volt átitatva. Ott nem illett a szomszéd földjéből kukoricát lopni, legfeljebb mákot loptunk mi, gyerekek, de azt is csak libalegeltetés közben, mikor szedtük az elhullott kalászt. Olyan furcsa dolog: kalászt szedni, hol szednek ma kalászokat? Szóval megváltozott a világ, de, hát ha a kérdésre kell válaszolni, nyilvánvalóan emberséget, tisztességet, családszeretetet, egymásra figyelmet. Nem lehetett úgy elmenni a földeken, hogy ne köszönjünk egymásnak. Most az utcán is el tudunk menni úgy egymás mellett, hogy észre sem vesszük, s nem csak városban.

– *Hogyan lett ebből mesterség, hogyan lett ebből művészet, ezzel az indíttatással, ezzel a munícióval? Mi kellett ahhoz, hogy ebből egy ilyen hivatás legyen?*

– Nagyon nehéz, én igazából nem tudnám megmondani. Mindig szerettem rajzolni, szerettem a képeket, azt hiszem.

Az egész gyermekkorom képekből állt. Ha egy könyvet láttam, először a képeket néztem végig. Még akkor vonatokon jártunk, és a vonatokon ott volt Egrynek a *Visszhangja*, Csontvárynak a *Magányos cédrusa*, Szőnyinek az *Estéje*, szóval én minden képet ismertem a vonaton, mert ha felszálltunk egy ilyen kocsiba, az

összeset végigszaladtam kisgyerekként. Aztán valami családi esemény kapcsán összehozott a sors bennünket egy szobrászművésszel, akit, szegénykét ott elkezdtek produkáltatni, hogy rajzoljon lovat meg ezt meg azt, s mint gyerek, lemásoltam, amit csinált.

És ő mondta, hogy milyen ügyes keze van a gyerekeknek. És ez nekem biztatás volt, s a rajzórán is mondták, hogy ügyes kezem van.

Középiskolába nem ilyen irányba mentem, bár az is megfordult ott a család fejében, hogy esetleg mehetnék én képzőművészeti gimnáziumba is, de hát minden előképzettség nélkül valószínűleg föl se vettek volna. Villamosipari technikumba mentem ehelyett. Aztán volt egy Van Gogh-album, amit a kirakatban megláttam, az volt, ami villámcsapásként ért engem. Negyedéves voltam, érettségi szünetben, akkor már rajzoltam, nagyjából a Van Gogh-albumnak az inspirációjára vagy annak az inspirációja mentén. Aztán elkezdtem olvasni művészéletrajzokat, és akkor olyan magától értetődően én kitaláltam, hogy festőművész leszek. Mint az örült, elkezdtem rajzolni. Először mindenféle felügyelet nélkül, aztán hála Istennek, jó tanáraink voltak, akik irányítottak.

– *Kik voltak a mesterei?*

– Aki legelőször tanított, Somoskői Ödön, a falumbeli rajztanár volt. Képzőművészeti Főiskolát végzett, és nagyon jó festőművész volt. Ő volt az, aki a felvételre felkészített, és ő adott egy olyan szellemiséget, ami nagyjából arról szólt, hogy én festő leszek. Ő festő volt, és nem grafikusnak, nem szobrásznak nevelt, hanem festőnek, és én ezt nagyon köszönöm neki. Aztán itt a főiskolán egy nagyon jó csapat volt, amikor idekerültünk. Blaskó János, Seres János és Nagy Ernő volt a tanári gárda. Az a hármas valahol olyan szellemi együttest adott, amiben mindenkinek megvolt a saját karaktere, de mégis együttműködve tudtak bennünket alakítani. Én egyébként Nagy Ernőnek voltam a növendéke, az ő csoportjában voltam, ő nagyon nagy figyelemmel és gondos személyiségfejlesztő munkával ügyelt arra, hogy ne ilyen egyen-művészek legyünk, hanem valahol az egyéniségünk kerekedjen ki, vagy alakuljon ki a felkészülés folyamatában.

– *Matematika–rajz szakon végzett, de az irodalomhoz is van kötődése, Marquez az egyik fő kedvence.*

– Ő volt, aki kinyitotta a szemem. Azzal a mítoszteremtő valóságglátással, amit ő csinál. Hihetetlen realizmus van benne, és közben mindig ott lappang mögötte a valóságontúlísága, annak a kis közösségnek a belső mitológiája és ettől a történet mindig átemelkedik egy kicsit, és csodával határos dolgok alakulnak.

Aztán nekem Ajtmatov rendkívül fontos volt, különösen *Az évszázadnál hosszabb ez a nap*. Ott kezdtem megérteni, hogy mi is az én dolgom a festészetben, innentől kezdve Bodor Ádám, Gion Nándor és az ugyanarra a vonulatra felépülő gondolkodásmód, amiben mindig van szűk közösség, jórészt egy falusi közösség, aminek belső drámái, belső csodái voltak, amik ezeket a műveket éltették.

És mindig volt valami olyan nagyon erős hangulati hatás, ami engem magával ragadott, ez a fajta furcsa személyesség. Ha az ember elolvas egy Bodor Ádám-mondatot, mindjárt ott van egy léggörben, egy közegben, egy hangulatban, s ott már a dolgok szinte maguktól történnek. És ha egy képnél is van egy ilyen lehetőség, hogy van egy hangulata, akkor azon belül már a képi történet rendje egyfajta szabályozottság mentén el tud odáig jutni, hogy közvetíteni képes, hogy üzenetek formálódjanak belőle.

– *Fontos, hogy egy képet értsenek, hogy mindenki számára érthető legyen?*

– Én képelemzést tanítok, és pont az az egyik mániám, hogy a képek nagy része egy vizuális nyelven küldött üzenet. De nem biztos, hogy lefordítható. Ahogy egy zenének is a tartalma alig-alig fordítható le. De az érzetek, a motívumok, színek azok mind-mind gerjessenek bennünk egyfajta élményegyüttest, amelynek az eredményeként biztos, hogy kialakul bennem, ha nem is egy megértés, de megérezés. Egy irodalmi művet sem ugyanazzal az értelmezéssel olvasok én, mint más. A különbözőségeket, az értelmezési különbözőségeket bennünk vannak. Nyilvánvaló, egy pirosnak az élménye egészen mást gerjeszt bennem, mint másban. Kinek ezt jelenti ez a szín, kinek azt.

Az az érdekes, hogy abban a képben az összes üzenettartalom benne van, amit a néző belelát. Lehet, hogy a festő szűkrezabottabban gondolta végig, de az előzőektől élményszerű. Az az érdekes, hogy én akárhányszor újra megnézek egy Csontváry-képet, mindig kapok tőle új üzenetet. Ha megnézek egy Rembrandt-képet, újabb és újabb rétegeket tudok lehántani róla, úgy, hogy közben az eltelt élettapasztalat vagy az eltelt idő már új részletekre nyitja ki a tekintetemet. Hogy értem-e a képet, azt nem tudom, időről időre megértek belőle valamit, s időről időre segít, ha úgy tetszik, tovább élni, mert életre szóló üzeneteket tudtak kódolni. És nem kell nagyon nagy dekódernek lenni, hogy megértsem, mert nem annyira bonyolult dolog ez, csak az emberek azt mondják, hogy nem értenek hozzá. Nyilván, ha absztrakt festő, nehezebb visszakeresni, mintha egy figurális festőről van szó, bár ott is néha annyi minden el van rejtve, hogy azt sem tudjuk könnyen olvasni.

– *Szokták képeit a magyar népmese, a magyar mondakincs világához is rokonítani. Az életfa motívuma, a madarak például ezt mutatják. Nyilván ez is a gyermekkorhoz nyúlik vissza.*

– Részben a gyermekorból, meg abból a világból, ahol ennek a mesei történetnek tényleg megvolt a maga alapja, megvolt a maga csodája.

Igazából most visszamennék a marquez-i és ajtmatovi világhoz. A *Versenylo halalát* akár – ha úgy tetszik – somosi környezetben is megírhatta volna. Ahol az emberek együtt élnek a természettel, az állatvilággal, a madárvilággal, ott ez a meseiség nem olyan idegen az emberektől. Lehet, hogy a lovat eldöngetik valami jó vastag karóval, de az állatot úgy is tudják szeretni, hogy az felülemelkedik egy csomó mindenfajta közhelyes érzésen.

Úgy gondolom, hogy ez valóságalapú. Külsőségeiben lehet, hogy kicsit a mesét idézi, de ez engem egyáltalán nem zavar. A meséknek is mindig van valami tanulságuk, üzenetük. A mesét azért találták ki, hogy átemeljük magunkat egy olyan képzeletbeli világba, ahol a jó legalább megpróbál győzni. A kiszolgáltatottság és a gonoszság is jelen van, de tud úgy szervezni helyzetet és körülményt, amelyben egyrészt etikailag válunk nyertesekké, másrészt meg azzal, ahogy átéljük a mese üzenettartalmát, s akkor kicsit azt a fajta hősieks elszántságot is megörököljük tőle, amelynek mentén tulajdonképpen le lehet győzni a sárkányt. Ha ehhez hasonlít, vagy ennek a világát idézi az, amit én csinálok, az nekem jó. Ha a gügyögést látják benne, annak biztosan nem örülök, de a népmesékre és a valódi mítoszokra gondolva, próbálok úgy képeket csinálni, hogy annak az én számomra legyen valami értelme.

Vannak minták, csak azok olyan nagyok, hogy nagyon nehéz azokhoz hasonlítanom magam, és igazán nem is akarom. Közhelyes, hogy Bartók meg Kodály milyen módon nyúlt a népművészethez, és lett belőle valami egészen kivételes csoda. Nyilvánvaló, hogy nagyon messze vagyok ettől az értéktől, de minta van, lehet a népmesékből meríteni.

És ez a mítoszvilág ott lappang vagy legalábbis ott lappangott a falusi tudatban.

– *A Kossuth-díj felhívta Földi Péterre a figyelmet, a sznobokét is és a barátokét, tisztelőket is. Ez a díj mit jelent, mennyire hozott változást az önbecsülésben, szakmai munkában?*

– Én most már ott tartok, hogy furcsamód engem ez a része inkább terhel, mert eddig nekem nem kellett ennyit foglalkoznom magammal, és tulajdonképpen ez jó dolog volt. Tudtam, hogy nagyjából mi a dolgom, próbáltam csinálni. Most egy kicsit már unom magamat. Unom azt, hogy nyilatkozom, unom végiggondolni ezt az egészet, mert közben a szembesüléssel és ezzel az egészsel eljutottam odáig, hogy rettenetesen keveset dolgoztam. Az én életem a festésről szól, és nagyon kevésbé ennek az ünnepléséről. Hihetetlen nagy élmény volt átvenni, megkapni, és egy meg nem érdemelt csoda ez. De már ezeken is túl vagyok, most már tulajdonképpen szeretném ezt a figyelmet megszolgálni, szeretnék egy kicsit túllépni, ha úgy tetszik saját magamon, és megmutatni azt, hogy érdemes és méltó volt ez az ítélet. És valami olyasmi újat mutatni magamból, amit már én sem unok, hanem szeretnék újra felfedezni magamban. Szeretném, ha ez a díj valahol ezt a szorongást már feloldaná, és vissza tudnék a munkába zökkenni, úgy, hogy nem szaggatott ritmussal történe ez, hanem, mint korábban, reggeltől estig és estétől reggelig a képcsinalás töltené ki az életemet, és nem az, hogy demonstrálok a saját „nagyszerűségemet”.

Persze nem utasítom vissza az érdeklődést, csak ahhoz, hogy az ember képet csináljon, egyrészt kifelé kell nézni, másrészt befelé. S nem nagyon volt időm, hogy befelé nézzek. Most folyamatosan napra készen kell jelen lennem itt is, ott is, s az ember kicsit dekorációként éli meg azt, hogy Kossuth-díjas lett. Nem pa-

nasz, félre ne értse, intézményesül egy kicsit. Akkor meg kell jelenni, el kell menni oda. „Mi az, hogy nem mész el?” – mondja anyám. „Neked most kötelességed ott megjelenni”, s tulajdonképpen igaza is van, csak hát az igazi kötelességem az, hogy ha tényleg adatott valami tehetség, az a képekben nyilvánuljon meg, s nem abban, hogy én most felvonulok.

– *A faluban mit szóltak a Kossuth-díjhoz?*

– A falu gyorsan megbocsájtotta. Vagy elfelejtette, vagy mi. A falu tudja, hogy Földi Janinak és Kis Icának vagyok a fia. Azt is meg szokták kérdezni, hogy festetek-e még. Ez a Kossuth díj is olyan számukra, hogy „szoktak írni rólad az újságban”, „én azt hittem rólad, hogy már régen megkaptad”. Az biztos, hogy örültek neki, de a falu hamarabb napirendre tért előlött, mint a kultúrköztudat.

– *Mikor legutóbb beszélgettünk, azt mondta, hogy ez arra is jó, hogy a tetőt sikerül megcsináltatni. Sikerült?*

– Nem sikerült. Bevallom őszintén, olyan árajánlatot kaptam, hogy a felét se teszi ki a Kossuth-díj. Ott maradt a tető most. Ezt nem panaszként mondom.

– *Mennyire számít másnak a véleménye? Például Supka Magdolna, akit a szakma igen nagyra tartott, szülői szeretettel nyilatkozott Önről.*

– Ez pontosan az a csoda. Aki szereti a képeimet, meg szereti a képeket, az meg tudja érteni az üzenetét. A kép megérzi, ha szeretik. Egy teljesen furcsa példa, hogy kint voltunk Párizsban, és sztrájkoltak a teremőrök. A megőrült turisták állandóan a fényképezőgépeket kattogtatták. A Louvre-ban egyébként nem lehet fotózni, csak engedéllyel. Ott csillogtak a Mona Lisa előtt, egy pillanatban körülbelül huszonnyolc villanást látott az ember. S az a rettenet, ami kiült szerencsétlen Mona Lisa arcára! S higgye meg, láttam rajta, hogy rettegett a tömegetől!

Ő nincs ehhez szokva, ahhoz van szokva, hogy ilyen meditatívan ránéz az emberekre, s azok visszanéznek rá.

Olyan módon elijesztették a képet, hogy meg sem érthették az üzenetét.

S ha az ember találkozik valakivel, aki olyan figyelemmel és szeretettel közelít a képhez, ahogy Manna néni ezt csinálta, akkor őneki az értékítélete, kritikája hihetetlenül fontos tud lenni. Ha valaki kívülről, egy saját maga által kijelölt pozícióból megítél, és adott esetben elítél egy vagy más szempontrendszer alapján. Magyarországon szokás politikai értékek mentén meghatározni egy műalkotás jelentőségét és eszében sincs esztétikai vagy gondolati, erkölcsi értékrendek mentén visszakeresni – akkor azt nem szerettem.

Nem szeretem, amikor politikai újságíró vagy politikai újság értékrendje mentén ítélnék akár rólam, akár másról.

Attól is rosszul leszek, ha mást szidnak. Ha engem szidnak, azt még könnyebben elviselem. De igazából nem örülök neki. Azt nem szeretem, ha nem szeretik a képeket. Ha az enyémet éppen nem, az rendben van. Magát a művészetet kell szeretni, mely olyan igazságok hordozója, mely csak abban a formában, csak abban a

helyzetben és csak akkor születhetett meg, s ezen felismerések nélkül, attól félek, megrekedünk. S itt a művészet összességéről beszélek, melyet, ha szeretetteljes figyelem övez, akkor van esély, hogy az felmutassa magát. Aki kívülről, a megítélő pózában vagy félreértett politikai értékrend mentén gondolkodik, nem fog hozzá közel kerülni. Különösen nem, ha helyette az értéktelen alpáriságot sulykolják az agyakba, amit nap mint nap tapasztalhatunk.

– *A túlzott közelség is egészségtelen távolság, mondjuk, ha egy politikai erő felkarol valakit.*

– Soha nem voltam politikailag elkötelezett művész, ugyanakkor mélyen elkötelezett vagyok a művészet tisztasága, szentsége, igazsága mellett.

Sokszor tapasztaltam azt, hogy azok a kollégák, akik feladták a függetlenségüket és a személyiségüknek a belső szabadságát egy politikai hovatartozás demonstrálása végett, azok ideig-óráig ugyan visszaigazolást kaptak, de nem tudom, hogy megérte-e nekik.

Én nagyon tisztában vagyok azzal, hogy hova tartozom, és hogy melyik politikai oldalhoz, de ez magánügy, a kép pedig áttételesen önmagát érvényesíti.

S erre nagyon erősen és tudatosan figyeltem, mert úgy gondolom, hogy itt valami megfertőződhet, és én ezt nem akarom elrontani.

Nekem a művészet nem más, mint a szabadság formája. Erről nem szeretnék lemondani.

Bérczessy András

